

Nr 441

Av herrar **Lindberg** och **Rimmerfors**, om ökade anslag till vårdanstalter för alkoholmissbrukare.

Omedelbart efter det att den nya och effektivare nykterhetspolitiken börjat verka blev det klart att de dåvarande anstalterna icke kunde taga emot det klientel som var i behov av vård. Med anledning härav erhöll socialstyrelsen i uppdrag undersöka möjligheterna för en snabb ökning av antalet vårdplatser. Vid denna undersökning har det kunnat fastställas att en väsentlig platsbrist råder.

I årets statsverksproposition redovisas de åtgärder dels av provisorisk och dels av mera permanent karaktär som vidtagits. Bland provisorier märkas dels öppnandet av en vårdanstalt av tillfällig art och dels en vårdanstalt av permanent karaktär. Härtill kommer viss överbeläggning vid vissa anstalter såsom exempelvis Venngarn och Åsbrohemmet.

Först måste i detta sammanhang konstateras att överbeläggningen vid vårdanstalterna var en nära nog normal företeelse redan före den första oktober 1955. Vissa kortare tider var överbeläggningen ganska markerad. Anstalterna måste ofta avböja att mottaga alla de klienter som man ville bereda plats på anstalt och detta därför att man icke hade ekonomiska förutsättningar att klara flera klienter än dem som fastställts i beläggningssiffrorna. Alla klienter över detta antal förorsakade extra kostnader för anstalten vilka kostnader icke helt bestredes av staten.

Trots denna redan före den 1 oktober mycket märkbara överbeläggning vid anstalterna och trots att en effektivisering av nykterhetsnämndernas verksamhet förbereddes, vilken kunde väntas bli märkbar ganska snart efter den 1 oktober 1955, gjordes inga ansträngningar för en effektivisering av vårdanstalterna. Dessa förutsattes icke behöva rustas för att kunna mottaga flera klienter än vad de tidigare lämnat plats för. Visserligen sökte man anskaffa någon ny anstalt, men detta sökande berodde säkerligen mera på att några anstalter skulle minska sin beläggning i samband med den upprustning av anstalterna som beslutats och dels på att ett par anstalter nedlagt sin verksamhet. Försummelserna på detta område hämma sig nu och komma att utgöra ett hinder för en effektiv anstaltsvård under lång tid framöver.

Orsaken till eller åtminstone ett par av orsakerna till att man icke tidigare lyckats få fram nya anstalter i tillräcklig omfattning torde delvis vara att anordningsbidragen varit och äro alldeles otillräckliga. Dessa bidrag utgå, när det gäller äldre byggnader som skola tagas i anspråk, med högst 3 500 kronor per intern, och något högre bidrag (ej över 4 500 kronor) då det gäller nybyggnader. Dessa anslag äro alldeles för låga, vilket tidigare i olika sammanhang framhållits. Någon ändring har emellertid icke varit möjlig erhålla. Den nya anstalt som nu skall iordningställas på Alnö betingar ett pris av icke mindre än 13 000 kronor per klient, eller i varje fall nära 13 000 kronor, ett belopp som med icke mindre än 9 500 kronor överstiger det fastställda anordningsbeloppet per klient. En annan orsak är och har varit svårigheten dels att intressera folk som varit villiga att bilda den stiftelse som skall ansvara för anstalten, dels att anställa lämplig personal. De senare svårigheterna komma säkerligen att vara stora även i fortsättningen. Arbetsförhållandena vid anstalterna äro icke av den art att de locka människor att söka dessa befattningar. På detta område har emellertid någon förbättring inträtt sedan avtal träffats för personalen vid de olika anstalterna och sedan någon förbättring inträtt rörande personalbostäder, men personalknappheten gör att arbetsförhållandena i övrigt icke äro de bästa vid en del av nu existerande anstalter.

När det gäller anordnande av vårdanstalter är det ett annat problem som framträder och som måste lösas på ett mera tillfredsställande sätt. De anordningsbidrag som lämnas stiftelserna lämnas såsom lån. Stiftelsen är således om och när anstalten lägges ned skyldig att återgälda anordningsbidraget. Visserligen har därvid tidigare gjorts viss avräkning, så att hela beloppet icke skulle återgäldas, men avräkningsförfarandet har varit godtyckligt. Stiftelserna ha således när de börjat sin verksamhet haft en skuld till staten på anordningsbeloppet. I fallet Alnö blir denna skuld anmärkningsvärd, enär den belöper sig till 778 000 kronor. Det förefaller onaturligt att enskilda personer skola ikläda sig en skuld av detta belopp för att en uppgift som åvilar staten skall kunna fullgöras. Nog borde det finnas annan och bättre lösning av detta problem.

Det är emellertid icke bara när det gäller anordnande av anstalter som detta problem framträder. För att hålla driften i gång ha en del stiftelser fått ikläda sig skulder som borde ha övertagits av staten. Långt i efterskott har underskott å driften vid anstalter reglerats av staten, vilket utgjort en lättnad i anstaltledningarnas bekymmer, men de ekonomiska svårigheterna ha ändock kvarstått i vissa fall. Bidragen till driftkostnaderna borde vara så avvägda, att tillräckliga anslag kunde lämnas för driften. Detta kunde ske genom att man höjde bidragsbeloppen. Dessa äro nu utrustade med ett tak som icke får genombrytas, vilket betyder att anstalt som icke klarar sig med högsta bidrag måste åsamka sig skulder och därmed förknippade svårigheter.

I årets statsverksproposition har socialstyrelsen yrkat ett särskilt anslag

för att möta befarat driftunderskott vid vårdanstalten Dagöholm. Detta förslag har departementschefen icke kunnat tillstyrka. Däremot har anstalten på tilläggsstat erhållit täckning för under tidigare år gjorda förluster. Departementschefen avslår vidare socialstyrelsens äskande om bidrag till upprustning av anstalter och till anskaffning av nya inventarier. Departementschefen hänvisar härvid till att sådant anslag beviljats för innevarande budgetår och att detta anslag avsåge tredje och sista året i den upprustningsplan som tidigare beslutats. Departementschefen kan icke förorda att ramen för denna upprustning vidgas på föreslaget sätt.

Den upprustningsplan som gjordes upp och som beslutades hade tillkommit därför att reparationer av fastigheter, ombyggnader samt förnyelse av materiel (inventarier) blivit under många år försummat. Anstalternas ekonomi hade icke varit sådan att några medel för dessa ändamål kunnat avsättas. Förhållandet är detsamma nu. Anstalterna kunna icke avsätta medel för hithörande ändamål, och följaktligen måste anslag för ifrågavarande ändamål årsvis beviljas, om man skall slippa från engångskostnader av det slag som treårsplanen betingade. Att hänvisa till att den eftersläpande upprustningen med detta budgetårs slut är avslutad och därför avfärda begäran om ytterligare anslag synes vara betänkligt. Ökade krav ha rests på anstalterna i skilda avseenden — om bostadsförbättringar och om tidsenligare lokaler för internerna — vilket gör att utvecklingen på detta område icke står stilla. Lokaler och utrustning äro utsatta för ständig förslitning, varför reparationer äro ofrånkomliga om man vill förhindra förfall. Nyanskaffning av inventarier och bäddutrustningar måste ske varje år. Departementschefens avböjande hållning kan endast godtagas om grunderna för garanti- och beläggningsbidrag så avpassas att medel alltid bli över för nödiga reparationer och nyanskaffning av inventarier, utrustningar m. m.

Som ett exempel på hur överbeläggningarna i kostnadshänseende kunna verka må anföras följande. Åsbrohemmet har fått taga emot en överbeläggning av icke mindre än 50 personer. Anskaffandet av sängar och sängutrustningar m. m. till dessa femtio interner beräknades draga en kostnad av ca 30 000 kronor. Något anslag härtill kunde icke erhållas. Möjligen kan Åsbrohemmet anskaffa erforderligt belopp, men säkerligen kan detta icke ske utan svårigheter. Överbeläggningar vid de mindre anstalterna bli givetvis icke av samma storleksordning, men extra kostnader kunna icke undvikas. Mången anstaltsledning frågar sig dels var medlen skola tagas och dels hur de skola kunna återbetalas därest lån eller kredit går att erhålla.

Hemmet Älvgården har begärt anslag dels för uppförande av ett nytt bostadshus och dels till reparationer. Socialstyrelsen har tillstyrkt att kostnaden till det nya bostadshuset skulle utgå såsom ett ränte- och amorteringsfritt lån. Denna senare kostnadssumma är beräknad till 110 000 kronor och reparationskostnaderna till 38 500 kronor. Denna framställning har icke kunnat tillstyrkas.

I det förestående ha lämnats några uppgifter om avvisande framställningar från anstaltsledningarnas sida. De gjorda framställningarna ha som genomgående regel tillstyrkts av socialstyrelsen.

I ett fall, nämligen när det gäller Dagöholm, har departementschefen ansett det lämpligt uppdraga åt socialstyrelsen att låta verkställa närmare utredning rörande orsakerna till de höga driftkostnaderna vid anstalten och möjligheterna att i fortsättningen nedbringa desamma. Denna utredning borde gälla samtliga anstalter eller rättare anstaltssystemet såsom sådant. En sådan utredning måste bli ganska omfattande och torde lämpligast överlåtas till en kommitté, i vilken förutom representant för socialstyrelsen även representant eller representanter för stiftelserna borde delta. Utredningen bör taga upp till granskning det nuvarande systemet med erkända anstalter och pröva om icke en bättre form kan genomföras. En fråga som det är synnerligen angeläget att få närmare prövad är frågan om vårdtiderna. Sjukvården vid anstalterna är en annan sådan fråga.

Vad först gäller vårdtiderna må här framhållas, att dessa tendera att bli kortare än tidigare. Detta har — åtminstone förefaller det så — blivit en följd av att anstaltsplatser i tillräcklig utsträckning saknas. Det förefaller vara naturligt att anstalterna, som gärna vilja tillmötesgå krav på intagningar av nya klienter, försöksutskriva tidigare än som eljest skolat ske eller kanske till och med bort ske. Resultatet av detta blir visserligen ökade platsutrymmen för tillfället, men i det långa loppet åstadkommes ingenting annat än en större anhopning av personer som måste återtagas efter misslyckade försökspermissioner. Vidare blir det ganska svårt att öka tiden på anstalterna sedan en gång sänkningar skett. Det är visserligen icke möjligt att angiva någon exakt vårdtid som skulle gälla lika för alla, men tendenser till en mera allmän sänkning av nu praktiserad tid måste det vara angeläget undvika. Anstaltsledningarna måste ha möjlighet att döma från fall till fall. En viss icke för kort minimitid bör fastslås.

Ett betydelsefullt led i vården på anstalterna är sjukvården. Många nykterhetsvårdare hälsade med tillfredsställelse den ändrade inställning härtill som kom till synes för några år sedan. På den sjukvårdsavdelning som iordningställdes vid Venngarn ställas ganska stora förhoppningar. Denna avdelning har emellertid icke ännu erhållit den läkarkraft som erfordras för att sjukavdelningen skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Klart synes emellertid vara att många som nu äro intagna på alkoholistvårdens anstalter med fördel skulle kunna överföras till sjukhus för erhållande av medicinsk vård. Lämpligen skulle Venngarnsanstalten kunna mottaga personer som bedömdes vara i behov av sjukhusvård. Den närmare prövningen av detta behov skulle överlåtas till läkare vid sjukavdelningar inom anstalterna. Venngarnsanstalten skulle således behöva en fast anställd läkare med det snaraste, och en anstalt som Åsbrohemmet skulle kunna utbygga sin sjukavdelning, så att även den bleve tillräckligt stor för att där anställa en läkare som hade daglig tjänstgöring vid vårdavdelningen. På detta sätt

skulle man få två sjukavdelningar vid anstalter och fast anställda läkare till dessa. I viss omfattning skulle dessa fast anställda läkare stå till förfogande för rådgivning åt övriga anstalter.

Vilken form som anstaltssystemet än erhåller är det betydelsefullt att staten helt övertager ansvaret för de vid anstalterna anställda och deras löner. Denna fråga synes emellertid kunna avgöras utan avvaktan på en utredning.

Den utredning som i det förestående föreslagits kan emellertid icke få betyda att nödvändiga upprustningar och viss nyanskaffning av anstalter tillåtas vila i avvaktan på utredningens resultat. Ökat antal vårdplatser är så trängande, att kraftansträngningar omedelbart böra vidtagas för en rimlig ökning av platsantalet vid den öppna vården.

På grund av vad ovan framhållits föreslås,

dels att riksdagen ville besluta, utöver vad departementschefen föreslagit i femte huvudtiteln, bifalla de äskanden om anslagshöjning som förordats av socialstyrelsen,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande de erkända vårdanstalterna som i det förestående förordats.

Stockholm den 26 januari 1956

Carl Lindberg

Einar Rimmerfors